DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICO-PRACTICA, DE SINGULARI MERCURII DULCIS USU IN DESPERATIS QUIBUSDAM MORBIS,

QVAM
AUSPICE DEO PROPITIO
Et Consensu atque Auctoritate Gratiosæ Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERTI,
POTENTISSIMI REGIS BORUSSIÆ CONSILIARIO AULICO,
MEDICINÆ ET PHILOSOPHIÆ NATURALIS PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO,
FACULTATIS MEDICÆ DECANO SPECTATISSIMO,
Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo omni honoris cultu prosequendo,

PRO LICENTIA
SUMMOS IN MEDICINA HONORES, ET PRIVILEGIA
DOCTORALIA LEGITIME IMPETRANDI
HORIS LOCOQVE CONSVETIS,
ANNO MDCCXXIV. D. SEPT.
PUBLICAE AC PLACIDAE ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET,
RESPONSURUS AUCTOR

JOANNES HAVIGHORST,
RHENA-WESTPHALUS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
Typis IOANNIS CHRISTIANI HENDELII, Acad. Typogr.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

PRAEFATIO.

STupenda mercurii natura omnium oculos in ſe conuertit, eademque, ut credibile eſt, primum chymiatros deſiderio inflammauit experiundi, *quali vi* aut per ſe hominem adgrederetur, aut aliis formis indutus ad *medendum* aegris corporibus valeret. *Vſus mercurii medicus*

Paullatim igitur periclitando, vt primum ARABES mercurii vſum in vlceribus efficacem eſſe cognouerunt, praeeunte poſtmodum inprimis THEOPHRASTO PARACELSO complures noſtro ſub caelo facti ſunt alacriores, ad mercurium crebris variarum operationum tentaminibus ſubiiciendum, et quae inde oriebantur producta aegrotantibus ſubinde applicanda. *1) repertus ab Arabibus* *2) propagatus a Paracelſo.*

Etſi autem hi mentem Helvetii huius anteſignani multis aenigmatibus inuolutam extricare et iactatorum ab eo arcanorum notitiam conſequi raro, aut nunquam potuerint; acri tamen conten- *3) excultus ab huius aſſeclis.*

tione non mediocres nec ſpernendos in hoc ſtudio *progreſſus feciſſe*, et permulta ante hac incognita, frementibus licet GALENICIS, *in lucem protuliſſe*, ipſumque potentiſſimum e mercurio venenum in ſalutare medicamen *transformaſſe* apparet.

Vnde varia mercurii praeparata inter quae

Progrediente aetate et ſolerti artificum diligentia, ſenſim hinc manauit tanta generoſiorum *mercurialium remediorum multitudo*, vt hodie pharmacia chymica admirando hoc naturae foetu velut praecipuo quodam columine ſubniti quibusdam videatur.

Nec facile quisquam inficiabitur, non pauca beneficio ſolutionis, praecipitationis aut ſublimationis aliis ex rebus cum mercurio componi, quibus in diuerſis morbis ſeu laeſionibus ad ſanitatem redintegrandam optato cum fructu medici vtuntur; quamquam ſimul fatendum eſt, multorum, quae proſtant, mercurialium effectuum infra ſpem ſubſiſtere, quaedam etiam non ſolum nimiis laudibus onerari, quas prouida recentiorum experientia non agnoſcit; verum quoque alia (vt *mercurium praecipitatum rubrum*, *turpethum minerale* etc.) intus data, infidam vim edere et periculoſis identidem incommodis aegrum adfligere, alia vt *mercurium ſublimatum*, quem CONSULTISSIMUS PRAESES *temerarium* chirurgorum imperitorum *remedium* vocat, (*a*) peſtem et exitium moliri.

multa interne intuta

pauca probata

Quapropter ad internum praecipue vſum *delectum*

(*a*) In ſuccincta ſua materia medica Sect. III. pag. 481.

ctum mitiorum mercurialium, quorum ſalubritatem quotidiana praxis euincit, habendum eſſe, cum aliis circumſpectis Medicis ſentio.

Atque inter haec fere virtutibus ſuis eminent, vel ſaltem notiſſima ſatisque frequentibus experimentis probata ſunt *cinnabaris & mercurius dulcis*, vtraque ad praeſcriptum optimorum Chymicorum exacte confecta. *vti praecipue*

Sic *illa* quidem egregium nobis ſedatiuum praebet in effera motuum intenſione, ſpaſmis, variisque doloribus et congeſtionibus praeſtans, omnibusque opiatis fere tutius et conuenientius. (*b*) *1) Cinnabaris*

Mercurius dulcis vero, exigua doſeos mole, ſapore non ingrato, effectu ſatis placido et polychreſto adeo ſe commendat hodiernis Chymiatris, vt ad expugnandas varias aegritudines frequentiſſime in ſubſidium aduocetur. *2) mercurius dulcis*

De *cuius vſu* dum in praeſentiarum *diſſerere* in animum induxi, equidem non ignoro vires illius iam ab aliis late praedicatas et publicae luci expoſitas fuiſſe; ſed tamen, cum duce experientiſſimo viro Dn. D. IVNCKERO, PRAECEPTORE meo aetatem colendo *ſingularis* mihi *methodus* mercurii dulcis adhibendi innotuerit, quam et efficaciſſimam in rebellibus quibusdam malis ſuperandis expertus ſum, et nusquam alibi pro dignitate plani- *e cuius vſu occaſio huius thematis.*

 us

(*b*) vid. D. D. PRAESES l. c. p. 484. Excell. HOFFMANNVS in diſp. de mercurio et medicament. ſelect. mercurial. Theſ. XVI. p. 27.

us euolutam exſtare memini; non praereptam ſed datam mihi eſſe occaſionem putaui, hanc materiam ſub finem ſtudiorum meorum academicorum cum Practicis communicandi. Sicut ergo id potiſſimum erit ſpeciminis huius argumentum, ita DEVM T. O. M. ſupplicibus votis venerabundus inuoco, vt primos hoſce conatus gratia ſua ſecundare, eosdemque ad nominis ſui gloriam hominumque ſalutem dirigere clementiſſime dignetur.

CAPVT I.

DE VSV MERCVRII DVLCIS VVLGARI.

§. I.

Omiſſae praeparationis rationes.

NOn dubito fore plerosque, qui (vti in fuſioribus diſſertationibus fieri ſolet) explicationem *principiorum* tam mercurii ſublimati, quam mercurii currentis, ex quibus hoc concretum conflatur, hic deſiderabunt, nec contenti erunt, vbi dulcis illius mercurii *praeparationem* multis exquiſitis cautionibus circumſcribendam a me prorſus neglectam eſſe intuentur. At hi dum ne grauentur auſcultare paullulum *rationes* quae me ad id agendum potiſſimum impulerunt, facile, vt credo, mecum in gratiam redibunt. Vti enim iam in praeloquio monui, ſtatutum mihi eſt hoc ſollemni ſpecimine mercurii dulcis ſeu draconis, vt quidam vocant, mitigati vſum tum ſatis cognitum et in vulgus editum, tum praecipue ſingularem, prout peculiari methodo datus ad feliciſſimam deſperatorum quorundam morborum curationem nobis inſeruiit,

viit, describere. In quo dum satis amplam differendi materiam mihi nactus videor, superfluum et a proposito meo seiunctum foret, principia et praeparationem ab aliis traditam hic repetere, praesertim cum hodiernorum chymicorum solertia modum elaborandi tam clare et prouide publicis in scriptis docuerit, vt nihil addi possit luculentius.

§. II.

Obiectio de viru huius Mercurii.

Primum igitur vulgarem mercurii dulcis vsum brevi praelusione explicaturus, antequam vltra progrediar, paucis occurrendum puto eorum *obiectionibus*, qui non tantum debitis ei laudibus detrahunt, sed e pharmacorum classe ipsum plane relegandum arbitrantur; caussati, *virus* illius non domitum sed leuibus solum inuolucris occultatum esse; mercurium sublimatum scilicet larua solum curentis indui, ceterum his aliisque artificiis neutiquam coërceri, quin ferali vehementia in viscera nostra saeuire possit; immo etiam licet mercurius dulcis insipidus ac omnis fere acrimoniae expers sit, tamen eum, simulatque in humores nostros sese insinuet, a particulis horum acidis, salinis, ponticis *exacui* et infestissimam arrodentem qualitatem recuperare. 1. 2.

§. III.

Responsio ad obj. 1.

1) a priori difficilis

Speciosus fateor hic color et speculatio est, quae multos ab vsu huius remedii deterruit. Neque *a priori* euidentes et inuictae rationes suppetunt, cur mercurii viui satis larga additio validissimum venenum in salutarem medicinam conuertat, nisi quod generatim acidum salis communis concentratum, quod mercurio sublimato abundantius inhaeret, a viuo adiecto et interposito saturari, adeoque vim eius septicam, quem cum paucioribus mercurii moleculis subtiliter solutis ediderat, infringi dicere possimus.

§. IV.

2) a sapore et

Sed profecto cum mercurium sublimatum album

effectu externo. guſtatu aſperrimum eſſe et praeſentiſſimam vim ſuam terribili roſione partes corporis adgrediendi ac deſtruendi exercere, contra mercurium dulcem *inſipidum* exiſtere, et in ipſa ſolutione continui e. g. vlceribus venereis impuritates *ſegnius conſumere* et emendare, ac de reliquo extus detergentis qualitatis participem eſſe nouimus; tum ex eo iam probabiliter colligi poteſt, internum illius vſum non tantum periculi creare, quantum chymiae hoſtes, aut alii praeconceptis opinionibus imbuti fingunt potius, quam iuſtis de cauſſis reformidant.

§. V.

3) Ab experientia recentiorum. Quid autem opus eſt his immorari? cum *recentiores* iidemque feliciſſimi Practici haec omnia iam extra ambiguitatis aleam poſuerint et mercurii dulcis efficaciam non modo *tutiſſimam* ſed et in permultis affectibus internis leniendis, aut debellandis *ſaluberrimam*, infinitis propemodum exemplis comprobarint. Ex quo fit, vt qui hodie ipſum ſuſpicione veneni onerare adhuc ſuſtinet, plurimis ſe deridendum praebeat.

§. VI.

Reſp. ad obj. 2. His itaque facile quis acquieſcere poteſt, niſi forte ſuſpicetur mercurium dulcem a cacochymicis humoribus denuo *exacui* et grauiter nocendi vim recuperare. At ſane neque haec obiectio tanti valet, vt ſcrupulos nobis iniicere, vſumque mercurii dulcis ſuſpectum reddere

1) a priori poſſit. Nam et *a priori* nusquam ſalia in tanta ubertate apparent, quae magnam habeant poteſtatem mercurii in ſpicula feralia exaſperandi, et ſi aliquando praeſto eſſent in corpore noſtro, tamen haud ita prompte ſe mer-

2) poſteriori curio adiungerent. *A poſteriori* vero experientia idem meridiana luce clarius demonſtrat, plurimosque in nullum incommodum, ne dicam grauius a veneno metuendum periculum incucurriſſe teſtatur. Quapropter etiam alii hic nodum in ſcirpo quaeri et nimiam plerumque formidinem inani quodam praetextu tegi iudicant.

cant. Quamuis de cetero ad qualemcunque molestiam praeuertendam consultum sit praecipue in illis, quos largiori acido primarum regionum aut acribus humorum corruptelis obnoxios videmus, mercurii dulcis vsum commodo quodam absorbente comitari.

§. VII.

exempla in contrarium

Sed iam oblocuturos praeuideo, tristia passim etiam *documenta* exstare, quae *noxium* et *lethiferum effectum*, quem mercurius dulcis vel potius compositio pro eo venditata interdum *edidisse* legitur, aperuerunt, adeoque conceptam de venenata eius indole opinionem confirmasse videntur.

§. VIII.

nihil probant

Neque negamus hoc factum esse; quodsi autem paullo diligentius in tragicorum eiusmodi euentuum caussas inquirere libeat, patebit longe aliter, ac quidam interpretati sunt, se rem habuisse, et vel praescribentium *errorem* vel *incuriam* et inscitiam famulorum, qui in officinis pharmaceuticis talem mercurium oscitanter elaborarant, vel vtentium *imprudentiam* aut *deploratam constitutionem* etc. iure arguendam fuisse. Quod vt paucis declarem notissimum est referente B. WEDELIO (*c*), in dispensatorio Augustano pluribus annis sub titulo mercurii dulcis parandi vsitatam fuisse proportionem mercurii sublimati vnc. VIII. ad mercurii viui vnc. VI. ex qua si perfunctorio labore mercurius dulcis conficiatur, infidos et funestos nonnunquam effectus prodiisse non est mirandum. Sic alibi aliae cautiones, in praepatatione necessariae, neglectae sunt; alibi in *doseos mole* error commissus, vti obseruatio constat (*d*) de viro, qui vnciam semis mercurii dulcis bene praeparati assumsit, et intra XXIV. horas diem obiit supremum; alibi acriorum rerum *admixtione*,

(*c*) vid. disp. de mercurio dulci.

(*d*) in M. N. C.

aut non satis perpensis aegri aetate viribus morbi tempore aliisque circumstantiis, a recta medendi methodo aberratum est, vti luctuosa talium peccatorum exempla excell. viri WEDELIVS, STAHLIVS et HOFFMANNVS publicarunt (*e*).

§. IX.

Opus tamen est circumspectione.

Iniurii ergo in mercurium dulcem sunt, qui culpam noxarum ex aliis caussis orientium ipsi temere impingunt, indeque veneni stigma inurere conantur. Quodsi enim rem recta nobiscum reputemus, nihil est, quod iustum cuiquam timorem possit incutere, dummodo quis de legitima eius praeparatione certissimus sit, eaque omnia praecepta, quae sicut in aliorum medicamentorum, ita et in huius praesidii vsu tenenda sunt, probe exerceat et in aegrotantium salutem conuertere norit.

§. X.

Effectus mercurii dulcis generalis internus

1) colliquans

2) catharcticus

Abstersis breuiter maculis, quas nimium scrupulosi mercurio dulci aspergere tentarunt, et innocentia eius vindicata, nunc eo maiore fiducio pergere licebit ad *effectus* illius tam *generales*, quam speciales plerisque medentium agnitos paucis, vt instituti ratio exigit, delibandos. Agit autem ille euidentius in lympham et serum mucidum, deprauatum, idque attenuat *colliquat*, et si congruente dosi propinetur, per intestina efficaciter educit; eo quidem vtilior, magisque recipiendus, quo minus facile molesta adstrictionis aluinae incommoda, quae ab aliis praecipue resinosis catharcticis saepissime remanent, postmodum relinquit. Quapropter inter *phlegmagoga* principem ferme locum sibi deposcit; atque a nostrae aetatis medicis ad formulas purgantes et laxantes frequentissime expe-

(*e*) vid. Exc. HOFFMANNI Medic. consultat. Tom. I. Deci V. cas. IIX. conf. Exc. STAHLII disp. de officio medic. circa casus chirurg. §. XLV. p. 40.

expetitur. Porro cum viſcidam dictorum humorum ſpiſſitudinem corrigit, tum etiam idoneus cenſetur ad prognatas inde glandularum aliorumque tubulorum obſtructiones *reſerandas*. 3) *aperiens*

§. XI.

Inprimis vero *anthelminticam* illius virtutem practici non immerito celebrant. Etſi enim omnia mercurialia vermibus perniciem et internecionem minentur; tamen cum mercurius dulcis eosdem non ſolum tuto exſtinguat, ſed e finibus corporis ſimul proſcribere ſoleat, credo non falli, qui quandam ei praerogatiuam tribuendam eſſe contendunt. Et ſane ſi cuiquam praeſidio tantum ſit fidendum, vt hoſpites tales moleſtos, qui ſubinde contumaciſſimi ſunt et ad mortem vsque aegros diuexant atque exhauriunt, eiicere queat; certe in hoc potiſſimum mercurio ſpem auxilii collocari poſſe exiſtimauerim, memor eorum, quae paſſim de huiusmodi optato vſu practici litteris (*f*) mandarunt: aliique fide digniſſimi impertire mihi voluerunt. (*g*) 4) *anthelminticus*

§. XII.

Denique etiam, ſi repetitis doſibus per aliquot dies praebeatur, hodie inclaruit huius mercurii vis *ſaliuationem* ciendi, quae vtique ex ſententia et proſpere ſuccedit, ſi debitis cautionum terminis circumcludatur. *Externe* 5) *ſaliuatorius*.

(*f*) vid. WEDEL. diſſert. de merc. dulc. p. 31.

(*g*) Quo loco reminiſcor caſus a D. D. PRAESIDE communicati, cui aliquando contigit, vt puella atrociſſimis et quaſi daemoniacis conuulſionibus vexata, cum mercurio dulci non modo a ſtupenda vermium congerie, ſed et ab eodem miſerrimo morbo leberata fuerit. Pariter etiam a quodam celeb. Practico mihi relatum eſt, ſe duabus virginibus per frequentum vſum mercurii dulcis vltra 500. vermes expuliſſe; omnem medicationem antea fruſtratos.

externus. *terne* tandem mercurius dulcis abſtergentem, mundificantem et efficacius colliquantem edit effectum, vti haec pariter ac ſuperiora iam ſpecialius ſed tamen ſuccincte explicabimus.

§. XIII.

Effectus ſpecialis internus *1) polychreſtus* Itaque in illorum morborum cenſu, quibus leuandis aut deuincendis mercurii dulcis vſus deſtinatur, praecipue ſe nobis offerunt, mala ex muco primas vias aggrauante nata vt nauſea, cardialgia frigida, colica pituitoſa, item tuſſis catarrhalis aſthma humidum, cachexia mucida, ſcabies, atrophia, in quibus attenuatione et correctione et euacuatione materiae ſpiſſioris viam optime munit ad perfectam medelam, atque in his tantum non omnibus aliis palmam dubiam reddit. *etiam in infantibus* Neque quicquam eſt, quod dubitare nos ſinat, quin ipſis *infantibus* eiusmodi malorum genere afflictis vſus mercurii dulcis ſingulare leuamen vel auxilium polliceatur. Etſi enim quidam inde incommoda praemetuant, tamen e perpetuis documentis conſtat, hoc remedium, dummodo non plane teneris detur, in impuritate inteſtinorum pituitoſa, atrophia infantum et tutiſſimum exiſtere, et raro ſpem felicioris euentus fruſtrari. (*h*) Accedit quod verminoſam colluuiem exterminet, tales morbos frequenter ſuſtentantem, et ſubinde ad horridas motuum exacerbationes et conuulſiones anſam praebentem, ut antea monitum. *2) in ſcirrhis* Praeterea reſoluendi ſcopo non inepte pertinacibus *ſcirrhis*, quos fruſtra ſaepe aliis tentaminibus oppugnamus, nonnunquam opponitur; *3) in ſcabie repulſa* nec deſerit medentem in *ſcabie repulſa*, ſi quidem ipſum mature porrigendi faueat occaſio: *4) in malis venereis* Denique ſpecifice quaſi emendare valet *corruptelas venereas*, adeoque in gonorrhoea, fluore albo, lue Gallica etc. non minimum ſpondere emolumentum ab omnibus fere

(*h*) conf. STAHL. Diſſ. de affect. infant. cap. 4. p. 33.

fere practicis confirmatur. Incongruens autem et *suspectus* eius vsus est ad *hypochondriacorum* sanguinem in statum magis fluidum reuocandum et *scorbuticam* labem corrigendam; nam complures inde acriora mala pullulare experti sunt, (*i*) ipsumque propterea in his morbis reiiciendum esse censuerunt. (*k*)

suspectus in m. hypoch. et scorbuto

§. XIV.

Extrinsecus abstergentem et emundantem efficaciam edit in sordibus *serpiginosis*, herpete etc. quamuis non adeo crebro adhibeatur; itemque ad vsum *cosmeticum* vulgo traducitur. Verum hic tamen ETMVLLERVM audiendum esse arbitror, qui a frequenti mercurialium illitu, vbi primo faciem nitidiorem reddidit, deffuuium capillorum, dentium nigrorem ac vacillationem, cutem scabram maioremque foeditatem denique [velut pulcerrimum vanitatis praemium] reportari obseruat. Tandem etiam eum ad *vlcerum venereorum* curationem in subsidium aduocari nouimus, praecipue si haec partes teneriores aut aliis de causis validiorum vsum prohibentes e. g. fauces obsideant. Cum autem alibi in sordibus lentis, et excrescente materia fungosa absumendis, segniorem sese gerere mercurius dulcis deprehendatur; tum si in locum eius praecipitatum rubrum dextre substituere sciamus, spes est nos citius ad scopum restaurandae laesionis esse peruenturos. (*l*)

Externus in serpiginosis
ad fucum infidus
lenis in ulc. venereis

§. XV.

De *modo adhibendi* plura hic (*m*) attexere non libet,

modus adhibendi

 ne

(*i*) conf. D. D. IVNCK. Tab. medic. Tab. XXXVI. p. 325. No. 16. it. Tab. XCI. p. 748.

(*k*) conf. D. D. PRAES. prax. cap. LXI. §. 5. No. 4.

(*l*) conf. D. D. IVNCKER. chirurg. Tab. XXXIX. p. 268. No. 2. it. DORINGIVS in epist. ad FABRIT.

(*m*) de dosi vid. cap. seq.

ne praestitutos limites egrediamur. Illud haud plane abs re erit monere mercurium dulcem plerumque satis magna dosi inprimis cum aliis laxantibus in *pilularum* formam redactis praescribi, vulgoque metui, ne, si in *pulueris* forma detur, fauces arrodat, aliudue grauius detrimentum importet; quamquam nihil periculi subesse, dummodo probe comminutus et cum absorbente quodam et puluere ialappae mistus praebeatur, quotidiana nos abunde doceant experimenta.

in pilulis

et in puluere

CAPUT II.

DE VSV MERCVRII DVLCIS SINGVLARI.

§. I.

Authores praemittuntur mercurium dulcem propinantes.

HActenus vsum mercurii dulcis vulgarem ea, quae proposito meo consentanea est, breuitate complexus, et iam methodum illius singularem, prout dissertationis titulus designat, fusius expositurus, non alienum esse duco, antequam ad rem ipsam me accingam, quid alii celeberrimi Practici de mercurii dulcis adhibendi ratione ad methodum nostram longius aut propius accedente senserint et publicis passim monumentis prodiderint, paucis aperire. Etsi enim neminem adhuc mihi rescíscere licuerit, qui methodum nostram singularem publice explanauerit; tamen indicia, quae viam ei patefacere quodammodo queant, constare et ex aliis auctoribus depromi posse, minime negabo.

§. II.

1) in larga dosi uti. a Helwichius.

Ex his igitur, qui draconem hunc mitigatum leni ptyalismo mouendo consecrarunt alii *largiusculam dosin* sumendam esse praeceperunt vt HELWICHIVS (*n*) qui eum

(*n*) in Eph. N. C. Dec. III. Ann. 7. & 8. obs. 7.

eum ad ſcrupul. V. binis exemplis adhibuit, in alio ſubiecto vltra gr. LXXII. non aſcendit et ſaliuatio per 14. dies durauit. NENTERVS *(o)* exhibuit mercurium dulcem prima vice ad gr. XV. ſecunda ſcrup. I. tertia drachm. ſemis vsque ad drachm. I. donec ſaliuatio oriatur. B. WEDELIVS *(p)* non facile vltra ſcrup. I. adſcendere ſe memorat.

b Nenterus

c Wedelius.

§. III.

Alii *pauciora* tantum grana praeſcribi neceſſe arbitrati propiorem noſtrae methodum elegerunt. Inter quos in praeſentiarum mihi ſuccurrit WEISBACHIVS *(q)* qui mercurium dulcem a granis 6 -- 8 per triduum et poſt aliquot dies alternis diebus eandem doſin per 3 dies iterum commendare ſolet.

2) in parca doſi vti.

d Weisbachius.

§. IV.

Porro non praetereunda eſt I. G. TRVMPHII LIPSIENSIS olim MED. LICENT. *(r)* methodus mercurii dulcis adhibendi ad noſtram proxime accedens; verba eius digna ſunt vt heic excerpantur. *Mercurius dulcis vtilem hic* (nempe ſcopo ſaliuandi) *praeſtat operam, licet multi ſint, qui ſaliuationem ab hoc non ſemper excitari; ſed ſolummodo ſanguinem purificari contendunt. Obſeruavimus tamen in ſcabioſo excitatam eſſe lenem ſaliuationem, exhibito ad gr. IV.*

e Trumphius.

§. V.

Inprimis autem hic mihi nominandus eſt vir ſummus atque ad reſtaurandam inque clariori luce ponendam medicinam natus STAHLIVS, qui et primus hanc medendi

f Stahlius.

(*o*) in med. pract. Tom. I. Tab. IV. de methodo medendi p. 28.
(*p*) in diſſert. de mercur. dulci cap. III. §. V. p. 32.
(*q*) in der gründlichen Cur aller Kranckheiten Claſſe III. cap. VI. p. 334.
(*r*) in diſp. de ſaliuatione mercuriali p. 9.

dendi rationem inuenit, vt postea ostendemus et parciorem vulgari dosin mercurii dulcis iam in dissertationibus editis calculo suo adprobavit (r). Legimus ibidem vulgata mercurialia dissuaderi ac deinde mercurius dulcis vsum his verbis proponi: *contentus*, inquit, *potest esse medicus, legitimo mercurio dulci, quamuis nullum splendorem exhibente, dummodo etiam nullum vsquam saporis vestigium offerente. Cuius moderatissimae doses ad 5 - 6. grana in corpus decenter praedispositum exhibitae, continuatione aliquot dierum rectissime satisfaciunt proposito scopo; dum saliuationem leniter suscitant et ad progressum etiam sufficientem deducunt, tanto magis si per dies eo plures quotidianus illorum vsus continuetur, immo, pro vere perita aestimatione circumstantiarum in patiente, procedente iam recto fluxu, plane ad vnum aut alterum granum augeatur, fluxus denique totus ita sibi relinquatur; vt donec sponte cesset, nullum artificiale obstaculum aut quaecunque remora ipsi obiiciatur.*

§. VI.

g Praeses. Denique CONSVLTISSIMVS D. PRAESES PROMOTOR meus aetatem suscipiendus ea quoque, quae sibi de mercurio dulci in praxi obseruata sunt, pro sua in me beneuolentia communicauit. Saepius nempe quatuor ad sex eiusdem grana cum absorbente mixta et oblatae, vt vocant, inuoluta, scopo leniter saliuatorio, optabili cum euentu dedit in tumoribus glandularum circa collum exsurgentibus, praecipue illis, qui retropulsae imprudenter scabiei suam debebant originem; nec non in foetidis manantibus vlceribus, proinde etiam in malignis vlcerationibus ex scabie foeda et variolis residuis; aliquando etiam in atrophia ex scabie retropulsa ortis, ut et in catarrho suffocatiuo ex eadem scabie retropulsa nato, porro in vehementi humorosa defluxione chronica intra

(*s*) vid. dissert. de officio medici erga casus chirurgic. §. XLIV. p. 38.

intra oculos, cum eximia visus abolitione et initiante pelliculae concretione ad tunicam adnatam, et cataractam referente affectu: praeterea in fluore albo etiam benigno in certis personis et certa sub methodo; Nec minori cum fructu eandem medelam opposuit foedis et peruicacibus crurum vlcerationibus, quippe hac via foeminam quandam sterilem diro pedis vlcere per octo annos laborantem, sub blando ptyalismo persanatam et simul idoneam conceptioni factam fuisse meminit. Consueuit autem pulueri huic mane dato, vesperi decoctum aliquod diapnoicum subiungere, laxantibus nonnunquam interiectis.

§. VII.

Ab his non multum abhorret nostra methodus, nisi quod *pauciora* adhuc grana capere ac doseos exiguitatem diuturna continuatione, nisi quidem notabilis effectus subsequatur, compensare suadeat. Videlicet simplicem formulam ex mercurii dulcis rite praeparati subtilissimeque comminuti granis duobus et quintuplo absorbentis cuiusdam ostracodermatis vel solius, vel succo citri semi saturati conficimus, aut plerumque huius proportionis drachmas tres in quindecim partes aequales diuidendas adultis praescribere solemus. Interdum etiam fit, vt duo et dimidium vel tria grana talis mercurii cum absorbente coniungamus; sed priorem doseos molem, vti tutissimam, frequentius elegimus, neque vnquam ad maiorem progredi nos vel vtilitatis vel necessitatis ratio coëgit.

3) in parcissima dosi suadet noster singularis vsus cuius descriptio.

§. VIII.

Hanc ergo minutulam dosin sufficere experti, vniversalibus sic dictis vel catharsi vel sanguinis detractione vel etiam diaphoresi pro varia aegrotantium conditione praemissis, eam quotidie tempore vespertino, vbi cubitum itur, per 10, 20, 30 immo plures etiam, si res postulat, dies sumendam continuandamque praecipimus, donec

modus propinandi.

nec aut saliuatio largior aut si haec non subsequatur, praesentis mali exstirpatio finem facere iubeat. Singulis autem hebdomadis semel laxans vel purgans quoddam, prout hoc illudue ad diuersam subiectorum, morbi, tempestatis rationem accommodatius videtur, interponimus; saepe etiam essentiam pimpinellae albae vel decoctum resoluens ex rad. pimpinell. alb. vincetox. lb. saponariae aliisque praesenti morbo congruentibus, singulis mane bibere, ceterum et topica idonea applicare et si ptyalismus paullo vehementius ingruat, gargarismatibus resoluentibus et adstringentibus mature fauces ab incommodis praemunire aut liberare suademus.

§. IX.

effectus eius generales. Methodum hanc cum debito regimine, de quo cap. sequenti loquemur, obseruantibus varia nobis apparuerunt phoenomena. Tantum enim abest, vt, quod plurimi fortasse suspicabuntur, semper vberiori saliuae effluxu aegros fatigarit, vt saepe etiam teneros molliter educatos, litteratos et inlustri genere ac dignitate conspicuos homines, licet ordinariam pulueris dosin vltra vicesimum numerum quotidie perpetuantes, ab omnibus ptyalismi motibus reliquerit intactos. Ex his autem alii *a. catharcticus.* in *diarrhoeam* sub vsu inciderunt non molestam, sed per aliquot dies leniter procedentem interdum recursantem, et sua sponte deinceps finitam; alii haemorrhoidum venas sibi *aperiri* animaduerterunt, exemplo cuiusdam litterati iam quinquagesimum annum supergressi et cataracta correpti, qui fluxum hunc alias sibi consuetum iam vero per biennium restitantem tali modo, vt saepe antea optauerat, recuperauit; alii praeter copiosiorum humorum affluxum ad sedem malorum, quibus laborabant, et placidam vel *resolutionem* vel absterfionem et repurgationem nihil fere per totum curationis tempus senserunt, quod a naturali sanitatis statu alienum esset. In illis quoque

b. aperiens.

c. resoluens

que qui *saliuationem* exinde subierunt, magna et memorabilis occurrit operationis differentia. Etenim sicut videre licuit nonnullos a secunda vel tertia dosi protinus in largam saliuationem delapsos, quae per vnam alteramue hebdomadem sine vlteriori pulueris vsu constanter perstitit; sic alii post 10, 13 aut 20mum demum diem lenem huiusmodi euacuationem experti fuerunt. Porro quibusdam accidit vt sub medelae huius quotidiana ingestione sine caussis euidentioribus violentis ptyalismi cursus subsisteret per aliquot dierum interuallum, sponte quasi postmodum sese reuoluens; aliis eadem nihil plane molestiae facessiuit nec negotiis leuioribus domesticis sese subtrahere compulit, aliis autem maiora creauit faucium incommoda, vt pulueris vsum aliquantisper omittere et interea aliis subsidiis sibi consulere necesse habuerint. *d. saliuans*

§. X.

Sed satis de generali effectu; iam tempus est ad specialiora transeundi. Non dubito enim, omnes practicos insignem vtilitatem, quam haec methodus in percurandis *vlceribus* diuturnis et rebellibus nobis attulit, lubentes esse audituros; si quidem in confesso est, saepe nobis tam dira et nomine *cacoëthicorum* dignissima mala obuenire, quae, quicquid agas, diutissime omnem medendi rationem peruicaciter contemnunt. Inprimis saepe et chirurgorum tentamina frustratur et aegros miserandum in modum torquet perpetuus ille largior seri aqueosalini ad inueterata quaedam vlcera affluxus, vtpote quod praecipue stagnatione acrius factum laesas partes profundius erodit, ossa subiacentia carie inficit, aut saltem appulsas simul glutinosas et submucidas lymphae nutritiae moleculas corrumpendo absumendoque impedit, quominus hae conuenienter a natura apponi et explendae sensim cavitati inseruire possint. Talem igitur infestum affluxum,

Effectus speciales

a. in vlceribus cacoëtheis.

vbi ſemel in conſuetudinem tranſiit, ſolidae curationi ſemper obſtare et ſublatu difficillimum eſſe, nemo expertus diffitebitur, eundem tamen hac methodo perdomitum adeoque vlcera felicisſime conſolidata fuiſſe crebro vidimus, et iam ſequentium inter plures caſuum teſtimonio confirmabimus.

Caſus I. de Virgine vlceribus horribilibus per 4. annos laborante.

Virgo nobilis 20 annorum per 4 annos ex imminutione menſium congeſtionibus ad caput adfflicta, ex plenaria deinde ſuppresſione inflammationem vuulae experta, temerariae chirurgorum medicationi ita ſubiiciebatur, vt vuula corrupta denique decideret. Accedebant vlcera cacoëthea in pectore, axillis et brachiis vere horrida profunde erodentia adeoque truculentis ſymptomatibus ſtipata, vt, quamuis ea patientia animi a Deo exorata ferre ac delinire ſtuderet, tantae tamen calamitati mors ipſa praeoptanda videretur. Nonnulli quidem ipſam ream contagii alicuius venerei facere conabantur, ſed vana ſuſpicione magis quam euidentibus documentis commoti. Apertisſimum enim erat, chirurgos illam male multaſſe et incongruentibus ſepticis vuulam abſumſiſſe, retentionem fluxus menſtrui adhuc perſtare, vlcera denique ipſa, licet exteriori facie, colore, foetore teterrima ac pene intolerabilia fierent, nullum tamen foedae infectionis indicium praebere. Miſerae igitur virgini, poſtquam per aliquot annos dictorum auctorum imperitia in deteriorem ſtatum deducta erat, perſuaſum tandem fuit, vt hac aeſtate ſe in thermas Mattiacas conferret. Illa promte conſilium ſecuta eſt, ſed tam parum inde ſolatii hauſit, vt fere deplorata reuerteretur. Ad poſtremum ab omnibus cognatis, amicis, et medicis derelicta quantulamcunque a nobis opem petiit, quam etſi promittere non poſſemus, tamen felici ante factorum experimentorum euentu erecti, quid haec methodus valeret, tentandum denique putauimus. Itaque praemisſis generalioribus

ribus internis resoluentibus euacuantibus; externe dedimus vnguentum ex digestiuis ordinariis cum vnguento Aegypt. oleum myrrhae per deliquium melle chelidon. remixtum addito spiritu vini rectificatissimo camphorato crocato, et emplastro saponato Barbette, vnde meliuscule habere videbatur. Quo facto puluerem nostrum mercurialem per 30 dies vsurpandum exhibuimus, et decoctum aliquod ex rad. vincetox. et pimpinell. albae aut potui ordinario, si vellet, immiscendum aut in forma THEE mane et vesperi hauriendum simul praescripsimus. Haec dum sumeret praeter opinionem saliuatio tertio aut quarto die superuenit, quae deinde tanta cepit incrementa, vt quotidie vnam mensuram, et quod supererat, lymphae acris et salsae corruptae exspueret, gingiuis et lingua valde intumescentibus, faucibus etiam et interioribus oris ardore quodam correptis. Quibus incommodis gargarismate resoluente et linimento occurrere sategimus. Rebus sic habentibus post 12 diem puluerem modo dictum seponi, decoctum vero continuari iussimus; sic vlcera in dies ad oculorum fidem magis magisque abstergebantur, vt intra 14 dies funditus repurgata et consolidata coirent, excepta vna cauitate magnitudinem aciculae vix aequante, quae adhuc aperta madorem quendam vlcerosum identidem plorare videbatur. Omisso licet puluerum vsu saliuatio tamen vti antea procedebat dies noctesque, vt propter serum acre perpetuo affluens nonnulla incommoda circa fauces persentisceret, et aluum per 4 dies aliquando obstructam experiretur, etsi haec sponte deinceps laxationem subierit. Postquam igitur 3 hebdomadibus finitis, serum per saliuationem perpetuo excretum salsam et rodentem acrimoniam amittere coepit, propinauimus dosin pilularum ex extracto panchymagog. croll. mercurio dulc. et resina Ialappae, 5 sedes prouocantem. Neque tamen hinc ptyalismi cursus

protinus interpellabatur, ſed progrediens adhuc pedetentim remiſit, incommoda circa fauces interea ſenſim ſenſimque euanuerunt, aegra vero ipſa alacritatem animi, ſomnum placidum, appetentiam cibi hucusque languentem et fere exſtinctam, nunc eo maiorem auidioremque recuperauit. De cetero ſummis laudibus Deum T. O. M. extulit, qui praeter omnem expectationem humanam, ipſam in priſtinam ſanitatis ſortem reſtitui clementiſſime voluerit. Peractis 4 hebdomadibus luna decreſcente exhibuimus ipſi pilulas balſamicas per 6 dies ad revocandum fluxum menſtruum et ad vlcuſcula, quae adhuc ſupererant, plenarie conſolidanda ordinauimus oleum myrrhae per deliquium. Quibus feliciter ſuccedentibus vt reliqua mali tam tetri deploratique veſtigia delerentur, et roboratione vltima partium, noui affluxus periculum auerteretur, pro colophone ſpirit. vini camphoratum crocatum applicare ſuaſimus.

Caſus II. de Viro vlceribus faucium et naſi defoedato.

Vir 59 annorum temperamenti ſanguineo-melancholici, laborioſus, vsque ad 13 aetatis annum ſatis integra valetudine vſus, ac tum variolis confluentibus correptus, aegre eluctabatur; quo factum eſt, vt congeſtiones ſanguinis verſus caput, indeque cephalalgia, ophtalmia etc. crebrius ipſum infeſtarent. Haemorrhagias narium ſatis largas vsque ad 30 annum, 36 anno autem ſingulares congeſtiones ad nares expertus eſt, vt guttae roſacea veluti obductae apparerent, rheumaticis deinde doloribus brachiorum ſuccedentibus. Poſt inſtitutam V. S. in pede incommoda paullatim remiſerunt ſed nunquam viſa ſunt plane ceſſare. Circa 57 annum congeſtio ſanguinis verſus vuulam ſe contulit tanta ferocia et inauſpicato ſucceſſu, vt ea pars non ſolum vlcere putrido ſenſim depaſceretur, sed corruptelis latius ſeſe diſſeminantibus, naſus poſt ½ annum plane concideret; ſeptum enim

nim narium ad os frontis vsque abſumtum erat, et in fauces profundus foediſſimusque patebat deſpectus. Tot malis id quoque acceſſit, vt per vnius anni ſpatium fere omni cibo ac potu ab nimios cruciatus et deglutiendi difficultatem abſtinere deberet, atque adeo tetram mephitin ſpiraret, vt omnibus ad ipſum propius accedentibus horrorem incuteret et nauſeam. Conſulti nos illum primo chirurgicis ordinariis medicamentis tractabamus et cum horum ope vlcera quandam deterſionem ac munditiem reciperent, et foetor terribilis infringeretur, ſub initium ſpes affulgebat fore, vt ad optatum finem perveniremus. Cum autem deinde appareret, cariem oſſium propter loci incommoditatem aliasque cauſſas nec pharmaceuticis nec chirurgicis remediis decenter aufferri poſſe, hanc quidem medicationem plane relinquere coacti ſumus. Nullum itaque praeſidium ſupereſſe videbatur ad radices huius mali euellendas; quapropter cum idem magis magisque in dies ſeſe diffunderet, ac certam vitae perniciem moliretur, tandem in mentem venit mercurii dulcis, ſeu *pulueris* ex eo parati, vt vocare ſolemus, *reſoluentis* vſum hic quoque experiri. Adſpiravit coeptis diuina benignitas, miſerumque et diu afflictum hominem releuauit. Cum enim dictus puluis, primo diaphoreſin excitaſſet, ac deinde mucidos cacochymicos humores per ſaliuationem ſtrenue expuliſſet, praeſentiſſimum obtigit lenimentum; quippe poſt 35 doſes aſſumtas omnis pene dolor euanuit, et vlcera, quae iam oculum ſiniſtrum occuparant, naſum totum et dimidiam partem palati exederant, ſenſim plenius emundata, ſuccreſcente noua carne, feliciter coaluerunt. Nihil itaque ſupererat quam vt ipſi ad praeuertendum nouum affluxum venae ſectionem aequinoctialem et ſubinde laxantia etc. Eſſent. pimp. alb. commendaremus; ſub quorum vſu adhuc dum optime valet.

An-

Casus III. de Ancilla vlcere manante pedum per XI annos afflicta.

Ancilla rustica 27 annorum temperamenti sanguineo-melancholici sub fluxu mensium terrore vehementi perculsa, insequente suppressione, multa pathemata hysterica perpeti debebat. Post varia emmenagoga fortiora a chirurgis adhibita loco fluxus menstrui erysipelate cruris corripitur, quod minus congruenter tractatum in vlcus degenerauit et per 10 annorum spatium complures chirurgos in medendo exercuit. Anno XI. autem haec aegra postmodum nobis se curandam tradebat, multisque ex collegio D. IVNCKERI ipsam ex legibus methodi diligenter tractantibus non parum negotii per 10 menses facessebat. Neque tamen ex voto successit curatio. Licet enim menses interdum redire ipsumque vlcus repurgari et consolidationi non adeo reniti viderent; tamen largus ille et perpetuus seri appulsus, qui nec laxantibus, nec diaphoreticis auerti poterat, perfectae restitutioni grauissimum obiiciebat impedimentum. Itaque ad puluerem hunc sic dictum *resoluentem* confugimus, datisque eius aliquot dosibus tantum profecimus, vt mensibus prius in ordinem reductis, et cessante affluxu ipsa sanata ad labores pristinos reuerti potuerit. Cum etiam deinceps ex leui quadam cruris allisione idem vlcus recrudesceret, ac propter maturioris medelae neglectum latius et profundius se propagare inciperet, iterum blandae saliuationis ope sanitatem recuperauit.

§. XI.

b. in parotidibus.

Possemus plura memoratu dignissima exempla subnectere, sed, ne dissertatio in nimiam excrescat molem, ad alia nobis properandum est, et iam breuiter dicendum de *parotidibus*; quae quantam subinde difficultatem medentibus obiiciant, non est huius loci vberius explanare. Illud satis constat, viscidam ac tenacem in ipsis reperiundam stasin saepe, nisi primis initiis obuiam eatur, nec topicorum discutientium potestati cedere, nec inter-

norum

norum, quae vulgo commendantur, resoluentium armis posse superari. Quid? quod interdum praeter contumaciam grauius inualescunt, febriles vehementes motus accendunt, exquisitisque cruciatibus et exulceratione acri ac rebelli, nonnunquam aegros adeo macerant, ut aliis omnibus irritis in morte solum requies tandem ac solatium inueniatur. Quale exemplum, cum aliquando Inlustri STAHLIO obuenit, auspicato virum experientissimum subiit cogitatio hanc medicationis rationem adhibendi, quam ex voto succedentem deinde feliciter imitatum se esse celeb. D. IVNCKERVS in Tabulis suis *(t)* testatur. Verba digna sunt vt hic inserantur. STAHLIVS *de parotide, quae in tertium annum durauerat, testatur, quod per saliuationem feliciter curata fuerit. Adhibitam autem hanc fuisse cautelam, vt leniter institueretur saliuatio, vsurpatis per diem 2-4 granis mercurii dulcis, adhibitis insuper medicamentis, insensibilem transpirationem promouentibus, et bono seruato regimine. Insuper etiam auctor fuit, vt patiens loco aliorum decoctorum vteretur decocto saponariae et radic. pimpinel. alb. Hac ratione durauit saliuatio in quartam vsque septimanam, qua feliciter restitutus fuit patiens, cuius pater eodem affectu per exacerbationes misere interiit. Eadem remedia et eandem methodum felici cum successu* in sequenti casu *adhibuimus.*

Casus IV. de Parotide per 8. annos durante.

Virgo inlustrissima 32. annorum *per 8. annos parotidibus*, magnitudinem oui columbini aequantibus, laborabat, et frustra diu adhibitis multis variisque medicaminibus omnem fiduciam recuperandae sanitatis iam ita abiecerat, vt medicum vltimo arcessitum et spem quandam restitutionis proponentem rideret, datumque consilium prorsus aspernari videretur. Sed victa tandem cognatorum precibus, triginta doses *pulueris* per vices quotidie intra mensem vnum assumsit, idque iam eo alacrius,

(*t*) In Tab. chirurg. p. 154.

crius, cum post 10 et 20 doses assumtas tumorem sensim decrescere videret. Finito mense iam tantum auxilii allatum erat, vt tumor nucis auellanae molem non excederet. Facilius igitur erat ei persuadere, vt *pulueris* vsum repeteret et per 30 dies adhuc continuandum statueret. Quo facto tota parotis iam funditus eradicabatur vt nullum amplius eius vestigium remaneret. Id autem admirabile omnino maximeque notandum fuit, tantum pulverum effectum sine vlla saliuatione, et sola placida ac fere insensibili resolutione post 60 doses assumtas editum fuisse, omniumque exspectationem superasse.

Ex his, puto, luculenter apparet tam praeclara huius methodi inuentio, quam admirabilis efficacia, et probabiliter colligi potest, eandem in aliis tumoribus glandulosis refractariis et scrophulis circa collum protuberantibus, nisi iam peculiaris textura accesserit, debellandis peraeque esse valituram; praesertim cum alii iam mercurialia et speciatim aethiopem nigrum scirrhis resoluendis destinasse legamus (*u*). Ceterum cum optatam huiusmodi virtutem nondum pluribus experimentis cognitam perspectamue habeamus, indubiam successus spem nemini in hisce proponere possumus, placuit tamen ferente sic occasione ea citare, et prudentiorum iudicio experientiaeque relinquere.

§. XII.

e in cataracta incipiente. Attingimus denique truculentum illum et carissima lucis vsura nos priuantem morbum *cataractam*, cuius intricatam indolem ac diuersitatem licet recentiorum diligentia paullo clarius expediuerit; medelam tamen magna ex parte prorsus incognitam (nam multae cataractae plane insanabiles existimantur) saepe sine operatione frustraneam, saepe hac peracta, infidam esse practici experiuntur.

(*u*) conf. celeb. D. IVNCK. chirurg. p. 150. No. 32.

untur. Quapropter multi in eam praecipue curam incumbendum esse duxerunt, vt, quando subinde leuioribus indiciis se prodit ac pedetentim ingrauescit, probata quaedam medicatio reperiretur, ad initium tanti mali depellendum aut saltem progressum arcendum idonea. Itaque praeter chirurgicorum praesidiorum V. S. scarificationum menstruarum, fonticulorum, setaceorum adplicationem, itemque praeter generalium catharcticorum praescriptionem varia e penu pharmaceutico depromserunt practici, atque in specificum discussionis vsum subinde cum insigni coecutientium leuamine traduxerunt. Cum autem nobis imitantibus, laudatus talium ophthalmicorum successus minus saepe responderet, neque aliunde opem petere aut diuturnis tentaminibus aegros fatigare consultum videretur; placuit denique experiri, quantum hac methodo in principio cataractae ab interno fonte orientis proficere liceret. Siue enim, vti veteres opinati sunt, pellicula tenuis, siue pro recentiorum placitis humoris crystallini opacitas ex subtilissimorum vasculorum obstructione nata hanc oculis caliginem offundere statuatur; spes concipi poterat, e pulueris huius subtiliter *resoluentis* vsu maturo et continuato nonnihil emolumenti esse redundaturum. Quam spem quousque impletam videre nobis contigerit, sequentia inlustrabunt exempla.

Casus I. de Cataracta ex pathemat. hypochond. orta.

Vir quidam litteratus 44 circiter annorum iam per plures annos ob sedentarium vitae genus, et quotidianam in studiis prosequendis assiduitatem factus hypochondriacus, per litteras querebatur, visum sibi in dies magis debilitari, idque iam tantum incrementi sumsisse, vt prae oculorum caligine scripta perlegere aegerrime valeret. Inprimis notabile erat, obscurum quendam circulum, cum vel candidissimum calamum scriptorium intueretur, ipsi obuersari, minuto quodam centro clariore

vt exprimebat, intermicante. Nos illi conuenientiorem diaetam amplecti iuſſo, praemiſſis generalioribus, miſimus tum aquam quandam ophthalmicam, tum 30 doſes huius pulueris, quibus decenter intra menſem aſſumtis primum inſigne leuamen, deinde etiam optatam viſus claritatem recepit. Quamuis, vt ipſe reſcripſit, nulla ptyaliſmi indicia ſub aut poſt vſum ſe prodere viſa ſint.

Caſus II. de Cataracta ex obſtructione menſium nata.

Virgo ciuilis conditionis 20 annorum crebris lectionibus addicta, poſtquam in menſium obſtructionem inciderat, eodem hoc malo conflictabatur adeoq; caligabat, vt magno ſuo dolore a ſacris legendis plane prohiberetur. Perſtitit hoc vitium per biennium, et quamquam parentes nihil intentatum relinquerent, ad tollendum id, plurimis, quae alioquin probatiſſima fuerant, adhibitis remediis; tamen eo vsque inſanabile et inconcuſſum remanſit. A nobis quoque multa diu in ſubſidium vocata ſunt ad fluxum menſtruum debite reuocandum, congeſtiones deriuandas et grauiorem hanc nebulam ſpecialioribus ophthalmicis diſſipandam; ſed omnibus irritis, neceſſe erat ad hunc puluerem confugere, quem poſtquam tricies ex lege methodi iteratum propinauimus coniunctis ſimul emmenagogis; certe cum magna animi voluptate vidimus hoc ſolo tantam calamitatem depulſam, virginisque et parentum deſideria fuiſſe impleta, idque adeo leniter ſine vlla ſaliuatione, vt mitiorem iuxta ac praeclariorem effectum optare non potuiſſemus.

§. XIII.

d. in vlceribus venereis.

De *vlceribus venereis* & tumoribus in nodis Gallicis non eſt quod quicquam latius adiiciamus, atque huius methodi praeſtantiam in iisdem radicitus exſtirpandis pluribus commonſtremus. Nam cum mercurialia convenienter applicata in corruptelis eiusmodi lymphatico-ſpermaticis a ſpecifico contagio pendentibus emendandis et exhauriendis praecipua quadam facultate,

aiis

aliis omnibus medicamentis praeponderare concordibus practicorum suffragiis iudicentur; tum planissime intelligi potest nostrum puluerem idem auxilium spondere, quin et eo tutiorem magisque idoneum fore, quo euidentius placida resoluente et per saliuales aliosque meatus exantlante vi caeteris fere omnibus antecellit. Certe numerosis documentis facile possemus euincere, quantopere tali modo afflictis satis fecerit, eaque cuncta praestiterit, quae ab aliis generosioribus remediis intra tam breue temporis spatium vix exspectaueris. Illud adhuc spe magis praecipimus, quam luculentis testimoniis suffulti asserere audemus, futurum, vt eadem haec methodus scabiei ferinae saepe admodum contumacis acerbitatem et ferociam coniunctis aliis subsidiis mitescere compellat; praesertim cum iam alios scabiosos saepe eius ope liberatos fuisse certissimum sit. (y)

e. in scabie ferina.

f. in scabie simplici.

§. XIV.

commendatio huius methodi.

Sed haec aliaque satagentibus rerum suarum practicis vlterius meditanda et experiunda relinquimus, contenti hoc capite methodum hanc singularem pro virium modulo, ac ea, quam dissertatio patitur, amplitudine excussisse. Plura addere non siuit propositum nec suasit necessitas, cum vnicuique supra citati maxime casus, quorum circumstantias ex sensuum fide sollicite conscripsimus, attente lecti ac pensitati ad momentum rei dispiciendum diiudicandumque sufficere posse videantur. Ceterum maiorem lucem affundent et ostensam huius methodi vtilitatem, adspirante diuino numine, stabilient vberiora experimenta, quae quidem tentare et capere in miserorum solatium, sub debitis cautionibus iam statim indicandis, neminem, vt arbitramur, poenitebit.

(y) vid. JVNCK. Conspect. med. Tab. XC. p. 738. in fine.

CAPVT III.

DE MONITIS ET CAVTIONIBVS CIRCA MERCVRII DVLCIS VSVM SINGVLAREM OBSERVANDIS.

§. I.

Methodus haec iuuat.

QVemadmodum praestantissima quaeque pharmaca intra certos virium suarum cancellos agunt, vltra quos eadem extendere nefas et temerarium foret, ac praeterea sub vsu iustis cautionum limitibus circumscribenda sunt; sic aequissimum est, idem in hac nostra methodo diligenter attendi. Etsi enim admirabilem sui virtutem in allegatis morbis tuto repraesentarit, tamen ad hanc tanquam ad sacram quandam anchoram in aliis nedum *omnibus* deploratis malis temere confugiendum esse neutiquam existimo, haud ignarus, multos aegrotantes obuenire, quos mercurialium etiam tutissimorum vsus potius in exitium praecipitare, quam incolumitati reddere animaduertitur. Neque affirmauerim, pulverem nostrum nostrum morbos, quibus congruit, tam certo, *semper* depellere, vt nunquam medentium fallat expectationem. Ingenue namque fateor nobis etiam quosdam *tumores* sub axillis et auribus occurrisse, qui pene frustra hac methodo oppugnati sunt, et vel ante speratam resolutionem in abscessum transierunt, vel pertinacissime longo tempore immobiles substiterunt. Neque etiam in *vlceribus* cacoetheis putridis semper consummatae curationis voto potiri licuit, quamuis omnium circumstantiarum rationem, quoad eius fieri potest, habere et manifesta impedimenta satis amoliri studuerimus. Idem igitur cum aliis imitantibus forte euenturum esse praeuideam; tamen ex his

1) nec vbique

2) nec semper v.g.

a. in tumoribus.

b. in vlceribus.

his concludi nequit, remedium esse infidum et contemnendum; sed potius, cum alias saepe profuerit, quemuis decebit in tali casu eo magis attentum solertemque se praestare ad perscrutandos naturae abditos recessus, et caussam denique, quae optatum effectum retardat, sagacius inueniendam.

§. II.

Inprimis autem indagare expedit, num vlcera ex vera scorbutica humorum deprauatione originem ducant, vel inde acrimoniam adhuc suscipiant; an etiam ex concursu sanguinis stricte dicti putrescentis auctiore *cancroideum* foetorem, dolorem, perniciosam erosionem, adeoque diri carcinomatis indolem ostendant; an duntaxat e simplicioribus lymphæ saliuae et seri corruptelis (licet graueolentibus et depascentibus) nata sint, taliumque maxime humorum perpetuo affluxu adhuc dum foueantur et obfirmentur. Quandoquidem pro certo ponitur, in his vltimis puluerem nostrum tutum ac saepe salutarem fuisse, in scorbuticis autem et vere cancrosis nemini autores sumus, vt eodem vtatur; quippe hic mercurialibus cruciatuum omniumque symptomatum crudelitatem plerumque augeri constat, idque nuper admodum tristi *exemplo* cognitum est, vbi quidam suspecta linguae vlceratione conflictatus, nescio proprio errore an chirurgi hortamento, dissuadentibus omnibus medicis, vnguentum mercuriale adhibuit, seque ptyalismo insequente, iugulauit.

3) Noxia in vlceribus cancroideis.

exemplo probatur.

§. III.

Ex hisce pariter apertum est, hanc methodum *scorbutica* labe contaminatis minus salubriter accommodari. Nam cum eorum sanguinem peculiaris acrimonia cum semi putrido statu coniuncta deprauauit, tum verendum est, ne mercurius infestam qualitatem adsciscat, nimiaque resolvendi aut plane solidas partes arrodendi potentia

4) infida in scorbuto.

aegros

aegros in vltimum discrimen coniiciat. Quapropter etiam circumspectos practicos ab omnium mercurialium vsu in scorbuto dehortari videmus. *(y)* Idem iudicium valet de *hypochondriaco malo*, in quo spissitudinem et stagnationem sanguinis in vena portae et annexis ei visceribus adeo non corrigit mercurius, vt potius omnia symptomata vehementius exasperare soleat.

5) inutila in malo hypochondriaco.

§. IV.

6) periculosa in laesionibus internis.

Quae cum ita se habeant, multo magis prouidendum est, ne methodum hanc forte illis, qui simul *internis laesionibus* praecipue vlcerosis hecticis, interdum haud adeo manifestis, laborant, applicemus. Enimuero hic anguis in herba latet, quem et mercurius vi sua dissoluendi resuscitare potest, tantamque sensus acerbitatem inferre, vt miseri ex Charybdi in Scyllam incidant, ocyusque consumantur. De *scirrhis* per mercurialia discutiendis, quid alii senserint, iam supra (z) innuimus; at vero praesertim si mere sanguinei sint, si doleant nonnunquam, si aegroti habitus imbecillior aut alia mala coniuncta sint, nos huiusmodi periclitationes refugiendas esse autumamus.

7) Non indifferenter in scirrhis.

§. V.

8) Improbata in hydrope.

Neque aliter censendum videtur de tumoribus *hydropicis*, vtpote quos plerumque a visceris alicuius vitio oboriri aut sustentari nouimus. Vnum tamen neque id plane silendum exemplum nobis occurrit, vbi ascitico cuidam multis ante medicaminibus exercito, vt iam tumor ex abdomine depulsus in solis pedibus fixus et immobilis restaret, nescio qua fortuna aliquot huius pulueris doses porrectae sunt, eo euentu, vt accepto inopinato,

(y) vid. STAHL. dissert. de scorb. et luis venereae different. p. 23. It. IVNCKER. L. C.

(z) vid. cap. II. §. 8. in fine.

to, leuamine laetus aeger plures huius efficaciae puluiſculos ſivi dari poſtularet.

§. VI.

Tutius autem hoc remedium praeſcribitur eiusmodi *cephalaea* correptis, quam vel ſtatus ſimplex *vlceroſus* vel ſcabioſo-impetiginoſae corruptelæ ſub cute latentes vel vlcerum alibi manantium ſuppreſſio vel denique venerea inquinamenta ciere ac ſaepe diutiſſime alere conſueſcunt. Ecquis enim ignorat, talibus cauſſis cephalaeae inueteratae ſubigendis ipſam ſaliuationem a practicis ſubinde opponi, duroque nodo durum adhiberi cuneum? vnde et haec methodus tanto commendatior erit, quanto magis commoda et a turbis infligendis remota. Sed tamen omnes circumſtantias antea gnauiter expendere atque aliis cauſſis praeſentibus ſimul occurrere conueniet. In ipſa autem *cephalalgia clauo hyſterico* nedum in aliis congeſtionibus & morbis ſpaſmodicis v.g. in *arthritide podagra* etc. inſiſtere huic methodo nulli vnquam ſuaſerimus.

9) fructuoſa in certa cephalaea.

10) luctuoſa in doloribus ſpaſticis.

§. VII.

Proſpiciendum quoque eſt ne *infantibus* et *ſenibus* eneruatis eandem adhibeamus. Etſi enim plerumque placide operetur tamen tenera et infirma huiusmodi ſubiecta aliquando afficere poteſt vehementius, atque ob debiti regiminis aliorumque neceſſariorum intolerantiam grauius periculum intentare. Non minus, antequam huc in morbis ſequiorem ſexum affligentibus progrediamur, exquirere nos decet, quo tempore fluxum *menſtruum* experiri ſoleant; vt eo ceſſante, ſtatim hoc curationis genus auſpicari et maximam partem intra tempus intermedium abſoluere, adeoque turbas et incommoda, quae mercurialia ſalutari huic euacuationi minitantur, eo facilius auertere poſſimus. Idem de *praegnantibus* tenendum eſt, quas potius aliis iucundiore aut leniore ſenſu foetum et matrem erigentibus, quam tali medicatione tractare par erit. Non poſſum tamen quin hic *exemplum* apponam grauidae, non hanc modo curandi ratio-

11) infantibus et ſenibus promiſcue non ſuadenda. nec menſtruatis.

12) grauidis non commendanda. licet exemplum in con-

trarium affertur.

rationem sed et alia vulgo suspecta validiora remedia sine noxa perpessae. Cruciabatur illa truculentis pathematibus hystericis et fluore albo molestissimo, atque impatientissime omnia, quae his malis leuandis suffectura iudicari possent, desiderabat. Neque in praescribendo segnem se praebuit medicus probatissima quaeque antihysterica etc. saepius repetere iubens, vtpote qui pariter ac ipsa mulier nullam grauiditatis suspicionem conceperat; sed tamen cunctos hosce conatus morbi pertinacia per aliquot menses elusit. Cum itaque afflicta enixius aliorum praesidiorum vsum expeteret apparentibus nullis adhuc grauiditatis indiciis accepit denique nescio vnde, pulverem hunc resoluentem et protinus a quarta dosi in ptyalismum incidit post octo doses ita increbescentem, vt deglutiendi difficultas et copiosus saliuae effluxus essentiae discutientis vsum regimenque diaphoreticum imperare iuberent. Quibus haud ex voto proficientibus subiuncto purgante saliuatio ad moderamen et finem deinde peruenit, Quin et postea varia emenagoga propinata et V. S. in pede adhibitam, ac nihilo secius improuiso denique sanum atque omni ex parte absolutum foetum exclusum ab hac matre fuisse memini. Ex quo vti inter alia huius methodi lenitas intelligitur; sic tamen imitandi consilium nemo temere inibit, cum talis casus ad rariorum successuum classem pertinere videatur.

§. VIII.

13) cum aliis remediis copulanda.
a. vniuersalibus.
b. specialibus.

Ceterum quicunque hanc methodum congruentibus morbis applicandam esse decernit; illum simul de *aliorum* quoque *medicamentorum* commode aptandorum subsidio cogitare necesse est. Neque enim generalia aut sic dicta *vniversalia* vbiuis sine detrimento negligi possunt, neque *specialia* e. g. in vlceribus externa detergentia, mundantia, balsamica vilipendenda sunt. Quae si oscitanter fiant aut plane praetermittantur, solidae curationi *remoram* iniici, lentumque et spe multo inferiorem effectum subsequi obseruauimus.

§. IX.

§. IX.

Id quoque experturos curae cordique habere oportet, vt si qua *incommoda* sub vsu huius methodi impendeant aut exsistant, mature paullo maiorem eorum impetum anteuertere, aut infringere et retundere conentur. Non enim dissimulandum est, interdum vires inde debilitari ciborum appetentiam minui et nauseam moueri, aut praecipue vbi ptyalismus imminet vel procedit, insignem aliquando lassitudinem artuum, faucium, linguaeque tumorem ac deglutiendi difficultatem superuenire. Quae molestia licet identidem a natura sponte vincantur, tamen etiam saepe auxiliatricem artis operam deposcunt. Cauendum autem est, ne aegrotus culpa sua grauiora, quam alias insequi solent, mala sibi contrahat, vt accidisse recordor cuidam puellae, quae cum ad vlcuscula faciem turpiter defoedantia non mediocri successu puluerem hunc vsurparet, post aliquot dierum vsum siue ex impatientia siue alio errore duas doses simul contra praescriptum vesperi absorpsit, indeque sibi tot incommoda circa fauces praecipue creauit, vt ante decimum quartum diem ad quietem et integritatem pristinam reduci non potuerit.

praecipue in symptomatibus.

§. X.

Vltimo *diaetae* et regiminis quoque quaedam ratio habenda est, nam his plane despicatui habitis multos grauiore molestia aut saltem tardiore prosperae curationis exitu negligentiam suam luisse animaduertimus. Quocirca aequum erit iniungere afflictis, vt dum hoc remedio vtuntur, moderato et aequabili calore cibo modico molli et euchylo, potu leni claro vel ex ordinaria modo probe defoecata nec acorem indepta cereuisia, vel ex decocto radicum et herbar. conuenient. C. C. hordei cum passulis maioribus etc. corpora sua reficiant, omnem autem refrigerationem, coelum humidum tempestuosum, cuncta acida salina acria, denique et turbas ac permotiones animi quoquo modo deuitent. Quodsi fiat, vtique

14) diaeta.

nobis

nobis licebit, esse securioris quamuis me minime praetereat, plurimos, quos hoc medelae genere nos curandos suscepimus, ad exactas huiusmodi diaeteticarum praeceptionum leges se nunquam attemperasse (cum rei familiaris cura illis potior magisque necessaria duceretur) et nihilominus, a reformidatis alias incommodis liberos, perfecte tandem conualuisse.

F I N I S.

Dogmata qui medici solers scrutatus in arte es,
Intentus metae non remorante pede,
Numinis auspicio superans fastigia tandem,
Iam poscis meritis praemia digna tuis.
Perge igitur felix! felix ascende cathedram,
Quam non invitus pandit Apollo tibi.
Annuat ipse Deus coeptis et cuncta secundet
Conatusque tuos integritate beet.
Sic dulces poteris fructus gustare laborum,
Sic miseris veniet, te veniente, salus.

Praeclare docto Domino Candidato fausta quaevis apprecans adiecit

Fridericus Hoffmannus.

LAurea certamen sequitur Pugnamque triumphus,
Praemia labores condecorare solent.
Hinc est quod Tua nunc *Havighorsti* tempora cingat
Purpura Te digna; Teque sequatur honos.
Merita quapropter laborum praemia grator,
Succedant votis prospera cuncta Tuis.

Auditori honoratissimo, solerti, et Dignitate Doctorali promerita decorando, gratulabundus applaudit.

Georgius Daniel Coschvvitz
M. D. P. P. O.

MErcurii *medicam* virtutem ostendis AMICE,
Sed quis perspiciet *chymica* quid valeat?
Sic *ex parte* licet tantum cognoscere *partes:*
Totum de *toto* non nisi Numen habet.

Haec praenobilissimo Candidato, qui summos artis medicae honores digne iam sortitur, in memoriam amoris festinante calamo scribere voluit

D. Ioannes Iuncker.

SIc fuit, est, et erit, summum quicunque Iehouam
Vero corde colit, pura quia mente colendus,
Post mala multa etiam tandem hic mactatur honore,
Nam bona sunt submixta malis, lacrymasque sequntur
Gaudia, si incassum non tempus nobile transit,
Quod nunc hocce *Tuum* specimen satis exhibet, inde
Praemia digna capis, dum non sine laude resoluens
In medium profers quoddam praestans medicamen,
Effectu cuius laudem *Tibi* promeruisti,
Ad quam sincerus gratatur amicus Amico,
Exoptatque bonos progressus mente fideli,
Vtque aegris semper *Tua* sit medicina leuamen.

Quae pauca in honoris et amicitiae testimonium adiicere debuit amicus TVVS

I. D. E. Med. Doct.

COncertant Physici (sed adhuc sub iudice lis est)
Nec, quae Mercurii sint elementa, probant.
Quaerentes pungunt, fugiuntque abstrusa veneni,
In sublimato, spicula, Mercurio.
Mercurium fixum Chymici venantur, at illos
Saepe etiam fallax ludificatur auis.
Certius et pulchrum est, vsum lustrare medentem,
Atque inuenta nouis amplificare modis;
Vt, Cognate, iuuat Te iam docuisse salutem,
Quae noua, Mercurio subueniente, datur.

Gratu-

Gratulor hoc specimen, pariter fructumque laborum
Non vanum, praesens quos comitatur honos.
Ipse Deus clemente manu tua coepta secundet
Practica, et adiunctum perleue reddat onus.
Sic solidam praestabis opem languentibus, atque
Laetus eris crebro Te feriisse scopum.

Sic gratulabundus accinit et Consobrino suo dilectissimo omnigenam felicitatem precatur

G. Gerlacius,
Oldensalia Transisalanus.

QVamlibet gnauis humeris molestum
Iniicit pondus labor atque cura,
Vt putes grandes tibi submouendos
Esse molares:
Attamen notum, fieri labores
Antea tergum grauiter prementes
Postea factos valide suaues,
Nectaris instar.
Si syphi pondus nihil is volutat,
Qui suos ausus moderante sancto
Expedit flatu, studiumque iusto
Ordine tractat.
Namque conatus toties receptus
Dum suas metas sequitur tenetque,
Efficit laetos animos, & arcta
Membra relaxat.
Mens memor tantum remanet laboris;
Vix subit nostros animos imago
De graui sensu variisque nostris
Viuida curis.
Gutta sudoris peramara cessat:
Nec tuus vultus tegitur madente
Amplius stilla, quibus ipse musas
Vngit Apollo.
Quando enim fructus capimus laborum,
Tunc quasi emanant refluuntque acerbo
Fonte pergrati latices saporis,
Flumina lactis.

Sic-

Sicque pro claris lacrimis refertur
Fructuum dulcis sapor, ac beatis
Ausibus nostris fruimur, quod angens
Cura recessit.
Tu Tuas claras, *Hauighorste*, curas
Perpeti ornasti studio, recusans,
Quae facessiuit medicina sollers,
Pondera nulla.
Saepe naturam meditatus, amplum
Nactus es campum, roseo rubore
Flosculos ex quo caperes, Tuaque
Cresceres arte.
Inde Doctoris titulum mereris
Quem Tibi musae tribuent Galeni,
Praemium tanto studio ferendum;
Quod Tibi grator!
Praxeï coeptae faueat supremum
Numen! Et curas miserûm secundet!
Patriae vt toti *domuique* grata
Munera praestes.

His Candidato dignissimo ad Doctoris in arte Medica gradum adspiranti, laudabile propositum gratulatur

Io. Franciscus Bernd,
S. S. Theol. Cult.

Da man Dein werthes Haupt umgiebt mit Palmen-Kräntzen,
Mein theurer Jonathan; so fordert meine Pflicht
Dir wohlverdientes Lob, und einen Wunsch zu schencken.
Drum stimm ich freudig bey, da Mercur selbst ausspricht:
Weil Du die Tugenden von mir hast wollen schreiben,
Will Ich der Nach-Welt Dich nach Würden einverleiben.

Hiemit wolte dem Herrn Respondenti als seinem werthesten Freunde, seine schuldigste observantz bezeugen, und zu desselben rühmlichsten Vorhaben alles gedeyliche Glück von Hertzen angewünschet haben
Desselben beständigst-ergebenster Freund und Diener
W. R. C. Hast, Osnabr. Westphal. LL. C.

Als man Dich krönete mit längst verdienten Zweigen,
Wolt ich, mein Wehrter Freund glückwünschend mich bezeigen.
Kaum hatt' ich Deinen Ruhm zu schreiben angefangen,
Da kam gantz unvermerckt Hygeia angegangen
Und sah von hinten zu auf die gemachte Sachen
Drauf sprach Sie lächelnde: Was wilstdu armer machen?
Dein Kiel ist nicht geschickt verdienten Lob zu geben,
Das Werck soll meinen Sohn als Meister mehr erheben.

Hiemit hat seinen hertzvielgeliebten Gönner und Freunde, zu seiner schon längst-verdienten Doctor-Würde hertzinniglich glückwünschen wollen dessen treuer Freund und Diener

Theod. Wilhelm Grothaus.
aus Osnabrück der Artzney beflißener.

Qui magnam sacrae Medicinae condidit artem,
Felicem Medici qui facit esse manum,
Ille Tuis adsit coeptis, dextramque gubernet,
Aegris quo dextre consuluisse queat.
Haec precor, haec voueo; omnipotens mea vota secundet;
Vt viuas laetus, laetaque vota trahas.

Ita vouet, et Fautori atque Amico perdilecto animitus gratulatur, eique plurimos inuidendos in praxi exoptat successus,

A. P. Meyer Leuera-Mindensis LL.C.

